

Eduskunnan
hallintovaliokunta
hav@eduskunta.fi

Viite
HE 31/2018 vp

Yhteyshenkilö
Sophie Mecklin

Asia
**KIRJALLISEN ASiantuntijalausunnon
PYYNTÖ KOSKIEN HALLITUKSEN
ESITYSTÄ EDUSKUNNALLE LAIKSI
HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYSTÄ
RIKOSASIOISSA JA KANSALLISEN
TURVALLISUUDEN YLLÄPITÄMISEN
YHTEYDESSÄ SEKÄ ERÄIKSI SIIHEN
LIITTYVIKSI LAEIKSI**

Lausuntopyyntö

Eduskunnan hallintovaliokunta pyytää kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi, HE 31/2018 vp.

Euroopan parlamentti ja neuvosto hyväksyivät huhtikuussa 2016 direktiivin (EU) 2016/680 luonnollisten henkilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja neuvoston puitepäätyksen 2008/977/YOS kumoamisesta. Direktiivi tulee toteuttaa kansallisesti ennen 6. toukokuuta 2018.

Direktiivin toteuttamiseksi ehdotetaan säädettäväksi uusi laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä. Ehdotettu laki tulee olemaan yleislaki ja poikkeukset siihen voidaan säätää erityislainsäädäntöön.

Ehdotettua lakia sovellettaisiin poliisin, syyttäjien, yleisten tuomioistuinten, Rikosseuraamuslaitoksen, Tullin, Rajavartiolaitoksen ja muiden toimivaltaisten viranomaisten käsitellessä henkilötietoja, kun kysymys on rikoksen ennalta estämisestä, paljastamisesta, selvittämisestä tai syyteharkintaan saattamisesta, rikokseen liittyvästä syyttäjän toiminnasta, rikosasian käsittelemisestä tuomioistuimessa, rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöön panemisesta taikka yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelemisesta tai tällaisten uhkien ehkäisemisestä.

Lakia tullaan myös soveltamaan, kun Puolustusvoimat, poliisi ja Rajavartiolaitos käsittelevät henkilötietoja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä. Näiltä osin kyse on kansallisesta ratkaisusta.

Ehdotetun lain yhteydessä ehdotetaan myös muutoksia rikosrekisterilakiin, lakiin rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä, lakiin oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä, lakiin sakon täytäntöönpanosta ja lakiin henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa.

Toimivalta ja lainsäädäntö koskien henkilötietojen suojaa maakunnassa

Lainsäädäntövaltaa koskien henkilötietojen käsittelyä harkittiin samalla, kun maakunta sai ensimmäisen lainsäädäntönsä henkilörekisteristä maakunta- ja kunnallishallinnossa 1990-luvun alussa.

Henkilörekisteriä tai tietosuojaa ei ollut esitetty erillisenä lainsäädäntöalueena silloin voimassa olevassa itsehallintolaissa, mikä pätee myös nykyiseen itsehallintolakiin. Korkeimman oikeuden harkinta lainsäädäntövalvonnan yhteydessä tehtiin suhteessa maakuntapäivien päätökseen, jonka mukaan valtakunnan voimassa oleva henkilörekisterilaki ja henkilörekisteriasetus olisivat voimassa maakunnassa, kuitenkin vain suhteessa niihin yksityisen sektorin oikeudenaloihin, joissa maakunnalla oli lainsäädäntövalta. Korkein oikeus totesi päätöksessään 27. kesäkuuta 1991, että koska henkilörekisterilaki sisältää yleisiä määräyksiä henkilörekisteristä, tulee se koskemaan suurta määrää oikeudenaloja. Korkein oikeus mainitsi työsopimuksen, työn- ja asunnonvälityksen sekä tietyin rajoituksin elinkeino-oikeuden esimerkkeinä maakuntapäivien toimivallassa olevista aloista, joita nämä yleiset määräykset henkilörekisteristä koskisivat. Maakunnan hallitus tulkitsee korkeimman oikeuden lausuntoa siten, että maakunnalla on toimivalta koskien henkilötietojen suojaa niillä oikeudenaloilla, joilla maakunnalla on myös muutoin toimivalta itsehallintolain mukaan.

Itsehallintolain 27 §:n 22 ja 23 kohtien mukaan valtakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat muun muassa rikosoikeutta, lainkäyttöä ja esitutkintaa. Ehdotettua lakia sovellettaisiin poliisin, syyttäjien, yleisten tuomioistuinten, Rikosseuraamuslaitoksen, Tullin, Rajavartiolaitoksen ja muiden toimivaltaisten viranomaisten käsitellessä henkilötietoja, kun kysymys on rikoksen ennalta estämisestä, paljastamisesta, selvittämisestä tai syyteharkintaan saattamisesta, rikokseen liittyvästä syyttäjän toiminnasta, rikosasian käsittelemisestä tuomioistuimessa, rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöönpanemisesta taikka yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelemisesta tai tällaisten uhkien ehkäisemisestä. Lakia sovellettaisiin myös Puolustusvoimien, poliisin ja Rajavartiolaitoksen käsitellessä henkilötietoja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä. Itsehallintolain 18 §:n 6 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat yleistä järjestystä ja turvallisuutta tietyin säädetyin poikkeuksin.

Maakunnan hallituksen lausunto

Maakunnan hallitus toteaa, että ehdotettu valtakunnan lainsäädäntö koskee valtakunnan ja mahdollisesti maakunnan toimivaltaan kuuluvia oikeudenaloja.

Hallituksen esityksessä ehdotettua valtakunnan lainsäädäntöä tullaan suoraan soveltamaan myös Ahvenanmaalla, mutta vain siltä osin kuin henkilötietojen suoja on itsehallintolain mukaan osa valtakunnan lainsäädäntövaltaa. Siltä osin kuin maakunnan lainsäädäntövalta ulottuu henkilötietojen suojaan Ahvenanmaalla, itsehallintoviranomaisten vastuulla on valmistella ja hyväksyä sellainen lainsäädäntö, jolla implementoidaan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/680 annettu 27. huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten.

Ahvenanmaan maakunnan hallitus on 8. maaliskuuta 2018 jättänyt Ahvenanmaan maakuntapäiville lakiehdotuksen koskien tietosuojaa maakunta- ja kunnallishallinnossa (LF 14/2017–2018). Mitään perustavanlaatuista muutosta ei ehdoteta lainsäädäntömalliin, joka tulee olemaan pohjana henkilötietojen suojalle maakunnan lainsäädäntövallassa. Lakiehdotuksen mukaan yleisen henkilötietojen suojan tulee Ahvenanmaan maakunta- ja kunnallishallinnossa pohjautua tietosuojasetukselle ja maakuntalaille, joka täydentää asetuksen säännöksiä. Lakiehdotuksessa ei ehdoteta maakuntalainsäädäntöä direktiivin (EU) 2016/680 toteuttamiseksi, ja tietosuojaa Ahvenanmaan poliisitoimessa jätetään ehdotuksen ulkopuolelle. Lakiehdotus lähtee siitä, että Ahvenanmaan maakunnan hallitus tulee myöhemmin vuonna 2018 jättämään maakuntapäiville lakiesityksen, jossa olisi ehdotus blankettilaiksi, jolla valtakunnan henkilötietojen suoja koskeva lainsäädäntö tulisi voimaan siltä osin kuin maakunnan toimivalta ulottuu henkilötietojen käsittelyyn

Ahvenanmaan poliisitoimessa.

Näin ollen maakunnan hallitus tulee ehdottamaan direktiivin (EU) 2016/680 implementointia maakunnan toimivallan puitteissa, missä lähtökohtana on, että kyseessä oleva valtakunnan laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä tulisi voimaan myös maakunnan toimivallan puitteissa. Lisäksi valmisteltavana olevaan blankettilakiin lienee tarpeellista sisällyttää muuta ajankohtaista valtakunnan lainsäädäntöä koskien henkilötietojen suojaa Ahvenanmaan poliisitoimen vastuualueella.

Maakunnan hallitus kiinnittää myös huomiota kirjoitusvirheeseen hallituksen esityksen 8 otsikon alla olevassa toisessa kappaleessa. Siinä lukee virheellisesti ”maakuntahallitus” ”maakunnan hallituksen” sijaan. Maakunnan hallituksella ei ole muuta kommentoitavaa hallituksen esitykseen.

Ministeri

Nina Fellman

Lakimies

Sophie Mecklin